

OSUUSKUNNAT

JULKISTEN PALVELUJEN TUOTTAMISESSA

- kokemuksia viidestä eurooppalaisesta maasta

Anne Bland (toim.), Jonathan Bland ja Pekka Pättiniemi

Osuuskunnat julkisten palvelujen tuottamisessa

- kokemuksia viidestä eurooppalaisesta maasta

Anne Bland (toim.), Jonathan Bland ja Pekka Pättiniemi

Pellervo-Seura ry

PL 77, Simonkatu 6

00101 Helsinki

puh. (09) 4767501

toimisto@pellervo.fi

etunimi.sukunimi@pellervo.fi

www.pellervo.fi

Ulkoasu Minna Aho

ISBN 978-952-5276-33-6

Forssa Print 2013

Sisällysluettelo

1. Johdanto

2. Espanja: Osuuskunnat peruskouluopetuksessa ja vanhustenhoidossa

- 2.1. Osuuskuntamuotoiset koulut vastaavat paikallisiin tarpeisiin
- 2.2. Osuuskunnallisten koulujen menestystekijät
- 2.3. Osuuskunnat laskussa Valencian vanhusten hoivakotitoiminnassa

3. Italia: Sosiaaliset osuuskunnat

- 3.1. Sosiaalisten osuuskuntien menestystekijät

4. Ruotsi: Lasten päiväkotij- ja kouluosauuskunnat

- 4.1. Päiväkotien menestystekijät
- 4.2. Osuuskunnalliset koulut Ruotsissa
- 4.3. Osuuskunnallisten koulujen kansainväliset mallit

5. Iso-Britannia: Uusiutuvien energioiden tuotanto ja osuuskuntien keskinäinen apu

- 5.1. Yhteisöjen omistamat energiaosuuskunnat nopeasti kasvava sektori
- 5.2. Menestystekijät ja vaikutukset kyläyhteisöön
- 5.3. Haasteet
- 5.4. Perinteisen osuuskuntasektorin taloudellinen tuki osuuskunnille

6. Suomi: Osuustoiminnalliset yhteiskunnalliset yritykset

- 6.1. Osuustoiminnallinen yhteiskunnallinen yritystoiminta tänään
- 6.2. Vahvuuksia ja heikkouksia

7. Yleisiä teemoja, oppiläksyjä ja kysymyksiä

- 7.1. Mahdollistava toimintaympäristö
- 7.2. Johtopäätökset Suomelle

1. Johdanto

Tämän raportin osuuskuntien tuottamista julkisista palveluista Euroopan viidessä eri maassa on tilannut Pellervo-Seura. Kolme ensimmäistä esimerkkikappaletta perustuvat vuonna 2011 Jonathan Blandin Co-operatives UK:lle kirjoittamaan *Time to Get Serious* - julkaisuun, jossa käsiteltiin Espanjan, Italian ja Ruotsin osuuskuntien tuottamia julkisia palveluja. Britanniaa käsittelevän kappaleen ovat kirjoittaneet Anne ja Jonathan Bland ja viimeisen, Suomen osuustoimintaa koskevan kappaleen Pekka Pättiniemi.

Raportin tarkoituksena ei ole ollut luoda kattavaa ja kokonaisvaltaista katsausta kunkin maan yhteiskunnalliseen osuustoimintaan, vaan käsitellä osuustoiminnan mahdollisuuksia ja haasteita muutaman toimialaesimerkin kautta kussakin maassa sekä herätellä keskustelua suomalaisen osuustoiminnan kehittämisestä julkista sektoria kohtaavien haasteiden valossa.

Laajempana kontekstina tälle raportille on toiminut Euroopan komission yhteiskunnallisen yrityksen ohjelma, Social Business Initiative.¹ Ohjelma tunnustaa yhteiskunnallisten yritysten erityisluonteen ja siitä johtuvat haasteet. Ohjelman tavoitteena onkin luoda tasa-arvoiset toimintamahdollisuudet yhteiskunnallisille yrityksille Euroopassa. Osa osuuskunnista voidaan määritellä kuuluvaksi yhteiskunnallisen yrityksen sektoriin.²

Anne Bland (toim.)
Social Business International oy:n toimitusjohtaja
Huittinen joulukuu 2012

2. Espanja:

Osuuskunnat peruskouluopetuksessa ja vanhustenhoidossa

2.1. Osuuskuntamuotoiset koulut vastaavat paikallisiin tarpeisiin

Espanjassa on tällä hetkellä noin 550 osuuskuntamuotoista koulua³. Suurin osa niistä (96 %) tarjoaa ilmaista, valtion rahoittamaa opetusta. Yhdessä ne muodostavat noin 15 % kaikesta yksityisesti tarjotusta, mutta julkisesti rahoitetusta opetuksesta.

Koulut syntyivät vastauksena paikallisten tarpeisiin sekä haluun saada monipuolisempaa opetusta. Ensimmäiset osuuskunnalliset koulut perustettiin Kataloniassa 1960- ja 1970-luvuilla kuluttajaosuuskunniksi, kun vanhemmat olivat tyytymättömiä silloiseen kansalliseen, espanjankieliseen opetusohjelmaan. Espanjan siirtyessä kenraali Francon diktatuurin jälkeen demokratiaksi osuuskunnallisten koulujen mää-

rä kasvoi räjähdysmäisesti. Ne sitoutuivat opettamaan paikallisella kielellä ja tavalla, joka heijasteli sikäläistä kulttuuria ja perinteitä erityisesti Kataloniassa, Baskimaassa ja Valenciassa. Kasvua vauhditti myös lisääntyvä kysyntä kaupunkialueilla maaltamuuton seurauksena. Osuuskuntamuotoiset koulut olivat positiivinen tapa vastata tarpeisiin, johon kunnat eivät yksin kyenneet.

Osuuskunnallisten koulujen toinen kasvuaalto oli 1980-luvulla, joka johtui Espanjassa tapahtuneista poliittisista ja sosiaalisista muutoksista sekä opettajien työttömyyden kasvusta. Tämä johti uusien koulujen luomiseen, mutta tällä kertaa opettajat johtivat niitä työntekijöiden omistamina osuuskuntina. Ilmiön taustalla oli vakituisen työn takaaminen opettajille, mutta ennen kaikkea halu kehittää pedagogisia mene-

*Osuustoiminta on
Espanjassa hyvin
kehittynyt.*

telmiä ja koulun johtamistapoja, jotka sekä motivoivat opettajia että vastasivat paikallisiin tarpeisiin.⁴

Nykyisin suurin osa espanjalaisista osuuskunnallisista kouluista perustuu työntekijäomisteisuuteen. Vaikka kouluilla onkin paikallisia eroavaisuuksia, niillä on kolme yhteistä, hyvin erottuvaa ominaispiirrettä.

Ne ovat sitoutuneet:

- 1) opettamaan paikallisella kielellä ja edistämään paikallista kulttuuria;
- 2) vastaamaan paikallisiin tarpeisiin (Baskimaassa ja Valenciassa on ammatillisia koulutusohjelmia, jotka on suunniteltu yhteistyössä paikallisten työnantajien kanssa) ja
- 3) olemaan kaikenkattavia. Osa kouluista on erikoistunut tarjoamaan opetusta erityisopilaille.⁵

Viime vuosina osuuskunnallisten koulujen määrä on pysynyt suhteellisen vakaana joitakin yhdistymiä lukuun ottamatta. Myös päiväkotisektori on kasvussa. Molempien määrä voi hyvinkin kasvaa entisestään nykyisen taloudellisen ja poliittisen tilanteiden seurauksena. Espanjan ennätysuuren alijäämän johdosta useat aluehallinnot ovat ilmoittaneet, ettei niillä ole enää varaa rakentaa uusia kouluja. Näin ollen ne ovat aloittaneet neuvottelut kuntien kanssa löytääseen vaihtoehtoisia keinoja uusien ratkaisujen löytämiseksi.

Madridin seudulla on kehitetty kiinnostava toimintatapa uusien koulurakennusten tuottamiseksi. Yksityiset palveluntuottajat, joilla on mahdollisuus rahoittaa uusien koulujen rakentamista, saavat siellä rakennusmaan ilmaiseksi. Tämä on myös mahdollisuus kasvuhakuisille osuuskunnille, sillä kaupat sisältävät jopa 40 vuoden pitkäaikaisia ostopalvelusopimuksia. Murcian aluehallinto taas tunnustaa osuuskuntien tuottaman yhteiskunnallisen lisäarvon ja asettaa osuuskunnalliset koulumallit etusijalle uusia kouluja perustettaessa.

Osuuskunnallisten koulujen haasteita ovat muiden julkisten toimijoiden lailla kulujen leikkaus julkisen sektorin 5 % palkanalennusten mukaisesti sekä myöhässä maksettavat ostopalvelumaksut. Osuuskunnalliset koulut ovat kuitenkin taloudellisesti tarpeeksi vahvoja kestääkseen nämä vaikeudet.

2.2. Osuuskunnallisten koulujen menestystekijät

Osuuskunnallisten koulujen menestykseen on johtanut useita eri syitä:⁶

a) Osuuskuntia tukeva toimintaympäristö
Osuustoiminta on Espanjassa hyvin kehittynyt, erityisesti maatalous ja kauppa sekä työntekijäomisteiset

osuuskuntamallit. Espanjassa on kaiken kaikkiaan yli 25 000 osuuskuntaa, jotka työllistävät lähes 318 000 työntekijää.⁷ Työosuustoiminnan juuret juontavat Espanjan sisällissotaa edeltävään aikaan. Kenraali Francon luhistumisen jälkeen Espanjan uusi perustuslaki tunnusti erityisesti osuuskuntien positiivisen vaikutuksen demokraattisen kansalaisaktiivisuuden edistämässä.

Viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana hallitus on julkaissut joukon ennakoivia toimintaperiaatteita, joiden tarkoituksena on tukea työosuuskuntia. Kansallisella tasolla tämä on tarkoittanut esimerkiksi alempia yritysveroja sekä työttömien mahdollisuutta nostaa koko työttömyyskorvauksensa kerralla rahoitukseen uusia osuuskuntayrityksiään ("pago único" tai kertamaksu).

Espanjan 17 autonomista aluehallintoa ovat hyväksyneet erityisiä osuuskuntalakeja ohjaamaan niiden toimintaa. Aluehallinnot ovat rahoittaneet tiedottamiskampanjoita, koulutus- ja kehitysohjelmia sekä myöntäneet starttirahoitusta ja lainoja. Myös osuuskunnalliset koulut ovat hyötäneet näistä aloitteista.

b) Ihmisten ja palvelun luonne

Osuuskunnallisia kouluja omistavat ja johtavat opettajat ovat nykyään korkeasti koulutettuja ja säännöllisessä palkkatyössä, joten he voivat ottaa lainaa tulevaa palkkaansa vastaan maksaakseen jäsenmaksun-

sa osuuskunnalle. Nämä jäsenmaksut muodostavat pääoman, jonka pohjalta osuuskunnat voivat kasvaa ja kehittyä. Tämä on tärkeä rahoitusmahdollisuus, jota monilla muilla toimialoilla, joissa palkkatasot ovat huomattavasti alhaisempia, ei ole.

c) Verkostot ja tuki

Osuuskunnat ovat sulautuneet hyvin liittovaltion tukiverkostoihin, jotka toimivat Espanjan kaikilla alueilla sekä kansallisella tasolla. Esimerkiksi Valenciassa osuuskunnalliset koulut kuuluvat yleensä FVECTAan, joka on työosuuskuntien alueellinen organisaatio. FVECTA puolestaan kuuluu osuuskuntien alueelliseen keskusjärjestöön, työosuuskuntien kansalliseen keskusjärjestöön ja laajemman yhteisötalouden kansalliseen organisaatioon. FVECTAn kautta koulut ovat myös kansallisen osuuskunnallisten koulujen liiton (Union of Co-operative Schools, UECE) jäseniä.

Näiden verkostojen tärkeys perustuu niiden tapaan jakaa ja kehittää osuuskuntien johtamiseen liittyvää tietotaitoa, kehittämällä samalla varsin edistyneitä lähestymistapoja osuuskuntien johdon ja jäsenten koulutukseen ja kehitykseen. Lisäksi ne tarjoavat asiantuntija-apua esimerkiksi lakiasioissa sekä lobbaavat jäsentensä puolesta maan keskushallintoa.

Ollakseen vahvempia markkinoilla jotkut Valencian ja Baskimaan kouluista ovat sulautuneet suuremmiksi osuuskuntaryhmiksi.

2.3. Osuuskunnat laskussa Valencian vanhusten hoivakotitoiminnassa

1990-luvun puolivälissä noin kymmenen suhteellisen suurta ja menestyvää osuuskuntaa vastasi vanhusten hoivakodeista. Kunnat omistivat maat ja rakennukset, mutta palvelut kilpailutettiin määräajoiksi. Osuuskunnat kasvoivat ja voittivat yhä useampia tarjouskilpailuja sekä palkkasivat lisää henkilökuntaa. Näytti siltä, että tärkeä kasvusektori oli syntymässä.

Kuitenkin vain yksi näistä osuuskunnista oli 15 vuoden jälkeen edelleen toiminnassa. Tämä oli suoraa seurausta tarjouskilpailujen muuttumisesta: palvelusopimukset yhdistettiin vaatimukseen uusien hoivakotien rakentamisesta. Osuuskunnilla ei kuitenkaan

ollut tarpeeksi pääomaa kattaa rakennuskustannuksia. Kun sopimukset kilpailutettiin uusin ehdoin, lähestulkoon kaikki ajautuivat konkurssiin. Alhainen, noin 3 % voittomarginaali sekä sopimusten lyhyys tekivät lainansaamisen erittäin vaikeaksi osuuskunnille.

Osuuskunnallisten koulujen opettajiin verrattuna hoivaosuuskuntien jäsenet olivat huomattavasti huonopalkkaisempia, eivätkä voineet kerätä pääomaa itse. Riski oli liian suuri, eivätkä heidän henkilökohtaiset tulonsa olleet riittävän suuria kattamaan osuuskuntien rahoittamiseen tarvittavaa lainaa.

Vaikka muut osuuskunnat ovat hoiva-alalla voimissaan; kuten kotihoito ja erikoistarpeista huolehtiminen; sektorin hoivakotien pääomaongelmista tulisi ottaa opiksi.⁸

*Kunnat omistivat maat
ja rakennukset, mutta
palvelut kilpailutettiin
määräajoiksi.*

3. Italia

Sosiaaliset osuuskunnat

Osuustoiminta on merkittävä yhteiskunnallinen voimakeijä Italiassa, erityisesti maan pohjoisosissa.⁹ Maan eteläosissa osuuskunnat nähdään mallina, joka on vähemmän altis korruptiolle ja järjestäytyneen rikkollisuuden vaikutuksille. Italia on tunnettu sosiaalisista osuuskunnista, jotka tuottavat erilaisia sosiaalisia palveluja sekä luovat työpaikkoja huono-osaisemmille, työmarkkinoiden ulkopuolisille ryhmille.

Sosiaalisten osuuskuntien määrä on kasvanut huomattavasti. Vuonna 1985 sosiaalisia osuuskuntia oli noin 650, mutta vuonna 2005 niitä oli virallisen tilaston mukaan jo yli 7 000¹⁰ ja Confcooperativen, italialaisen sosiaalisten osuuskuntien federaation mukaan sosiaalisten osuuskuntien määrä on kasvanut vuonna 2011 lähes 12 000:een.¹¹

Ensimmäiset sosiaaliset osuuskunnat perustettiin 1970-luvulla. Työttömyyden ollessa korkealla ko-

ko 1980-luvun ajan niiden määrä kasvoi tasaisesti. Vuonna 1991 säädetty laki (381/91) loi erityisen juridisen viitekehyksen Italian sosiaalisille osuuskunnille. Osuuskuntien tarkoituksena on ”ajaa yhteisön yleisiä etuja samalla, kun ne edistävät inhimillisiä huolenaiheita ja kansalaisten sosiaalista integraatiota”.

Laki määrittelee kaksi erilaista sosiaalisen osuuskunnan tyyppiä: ”a” ja ”b”:

- 1) ”Tyypin a” osuuskunnat tarjoavat erilaisia sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluita ja opetuspalveluita. Näiden palveluiden käyttäjiä ovat esimerkiksi vammaiset, vanhukset ja sosiaalisesti syrjäytyneet ihmiset.
- 2) ”Tyypin b” osuuskunnat luovat työpaikkoja huono-osaisemmille ryhmille, kuten vammaisille, huumeongelmista kärsiville ihmi-

sille sekä entisille rikollisille. Tämän tyyppin jäsenistä vähintään 30 % tulee kuulua johonkin huono-osaiseen ryhmään.

Osuuskuntien jäsenet jakautuvat neljään ryhmään:

- 1) työntekijät, joiden palkan maksaa osuuskunta;
- 2) palveluiden käyttäjät ja heidän perheensä;
- 3) vapaaehtoiset, sekä
- 4) perustajajäsenet, jotka ovat sijoittaneet omaa osuuskuntaan, mutta eivät ole suoraan tekemisissä osuuskunnan toiminnan kanssa.

Tämä mahdollisuus jäsenyyppien sekoittamiseen voi olla todellinen voimavara, sillä se mahdollistaa eri sidosryhmien – mukaan lukien paikallisten viranomaisten – osallistumisen ja osuuskunnan tukemisen. Huomionarvoista on, että naisilla on erittäin merkittävä rooli osuuskunnissa: he edustavat 71,2 % osuuskuntien työntekijöistä.¹²

Toisen maailmansodan jälkeen Italian kunnat tarjosivat terveys- ja koulutuspalveluja, mutta eivät sosiaalihuoltoa. Ajan myötä myös perheiden perinteinen rooli omaistuen antajana alkoi pienentyä. Katoliseen kirkkoon usein yhdistetyt vapaaehtoisjärjestöt tarjosivat, ja tarjoavat yhä, apua.

Tarpeiden ja odotusten kasvaessa sosiaalisen osuuskunnan malli kuitenkin kasvatti rooliaan paremman hoidon toimittajana. Osuuskunnat koettiin myöskin parantaa palvelun tehokkuutta ja yhä useammat kunnat ostavat niiltä sosiaalihuollon palveluita.

Italian sosiaalisten osuuskuntien tärkeimmät tiedot:

	Vuonna 2005 ¹³
Sosiaalisten osuuskuntien määrä	7 363
Jäsenmäärä	262 389
Työntekijöitä	244 223
Työllistettyjä henkilöitä	30 626
Vapaaehtoisia	34 626
Liikevaihto	€ 6,4 miljardia

Suurin osa (59 %) sosiaalisista osuuskunnista on ”tyypin a” osuuskuntia, jotka tarjoavat palveluja. 32,8 % on ”tyyppiä b”, ja ne integroivat huonommassa asemassa olevia ryhmiä työyhteisöihin. 4,3 % ovat yhdistelmiä molemmista tyypeistä, ja loput 3,9 % ovat konsortioita eli osuuskuntien yhteenliittymiä. Yli puolet ”tyypin a” palveluosuuskunnista toimii hoitoalalla ja 10 % terveydenhuollossa tarjoten palveluita lapsille ja nuorille, vanhuksille, vammaisille ja mielenterveyspotilaille. ”Tyypin b” osuuskunnat työllistävät itse asiassa 55,5 % huono-osaisista työntekijöistä (verrattuna 30 %:n vähimmäismäärään), joista suurin ryhmä

koostuu vammaisista (46,3 %) ja huumeiden väärinkäyttäjistä (16 %).

Sosiaaliset osuuskunnat voivat jakaa voittoa seuraavien ehtojen mukaisesti: jaettavien voittojen määrä on rajoitettu 80 %:iin kokonaistuotosta, eikä voitto osaketta kohden saa ylittää 2 %:ia Italian postilaitoksen myöntämien obligaatioiden hinnasta.

Suurin osuuskuntien kohtaama haaste koskee ylemmän johdon värväämistä, Erityisesti päteviä yritysjohdajia, jotka myös ymmärtävät ja ovat sitoutuneita osuustoiminnan sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, on hankala löytää. Osuuskuntien tarjoamat asemat ja palkkatasot koetaan usein riittämättömiksi.¹⁴ Toinen ongelma koskee palvelun tilaajan myöhästyneitä tai hitaita maksuja, jolloin riittävän käyttöpääoman saatavuuden merkitys kasvaa entisestään.

Vuonna 2006 Italiassa säädettiin uusi yhteiskunnallisten yritysten laki (155/2006), joka mahdollisti muiden juridisten muotojen kuin osuuskuntamuodon käytön yhteiskunnallisesti merkittävän liiketoiminnan harjoittamisessa, mukaan lukien julkisten palvelujen tuottamisen.

3.1. Sosiaalisten osuuskuntien menestystekijät

Italiassa kehitetyt toiminnan mahdollistavat puitteet ovat olleet tärkeitä sosiaalisten osuuskuntien menestyksen kannalta. Ne sisältävät seuraavat elementit:

a) Selkeästi määritelty juridinen rakenne

Laki 381/91 loi sosiaalisille osuuskunnille selkeästi määritellyn juridisen mallin, joka on edesauttanut kasvua merkittävästi. Laki joustaa niiden toimintojen suhteen, joihin osuuskunnat voivat ryhtyä ”ajaakseen yhteisön yleistä etua sosiaalipalveluja tarjoamalla ja huono-osaisempia osallistamalla”. Juridinen malli antaa suoraan mahdollisuuden hyötyä veroalennuksista ja muista kannustimista, jotka tunnustavat tämän tyyppisen organisaation synnyttämän yhteiskunnallisen vaikutuksen.

b) Ennakoivat hankintakäytännöt ja kumppanuussuhteet kuntien kanssa

Sosiaalisilla osuuskunnilla on vahvat ja positiiviset kumppanuussuhteet paikallisiin viranomaisiin. Ne ovat usein mukana kuntien suunnitelmassa palvelujaan. Kun laki hyväksyttiin, se määritteli osuuskunnat mieluisimmiksi tuottajiksi paikallisviranomaisten hankintasopimuksille. Tämä on myöhemmin asetettu kiistanalaiseksi, joten ”tyypin b” integraatio-osuus-

kunnille myönnettiin vapautus Euroopan komission kanssa tehdyn päätöksen perusteella. Tämä antaa paikallisviranomaisille mahdollisuuden solmia suoria, korkeintaan 300 000 euron sopimuksia ”tyypin b” sosiaalisten osuuskuntien kanssa¹⁵.

c) Verotus

Sosiaaliset osuuskunnat maksavat alhaisempaa yritysveroa eikä osuuskunnan sisäiseen investointirahastoon meneviä tuottoja veroteta. Osuuskunnat eivät joko laskuta arvonlisäveroa ollenkaan tai laskuttavat alhaisemman arvonlisäveron mukaan, eikä ”tyypin b” osuuskuntien huono-osaisempien jäsenten tarvitse maksaa sosiaalivakuutusmaksuja. Lisäksi sosiaalisille osuuskunnille ja kansalaisjärjestöille annetut yksityiset lahjoitukset ovat verovapaita.

d) Rahoitus

Jäsenten pääoma on tärkeä rahoituksen lähde. Sijoittajajäsenyys on antanut organisaatioille ja kunnille mahdollisuuden tukea sosiaalisten osuuskuntien kehitystä ja varmistaa niiden menestyksen julkisen sektorin investoinneissa (joissakin tapauksissa vastavan omaisuuden käyttörajoituksen rinnalla ”pakollisten jakamattomien varojen” muodossa). Osuuskunnilla on myös mahdollisuus saada rahoitusta useista ulkopuolisista lähteistä positiivisin ehdoin. Yhteenliittymien eli konsortioiden¹⁶ kautta (katso kohta e)

osuuskunnat voivat neuvotella alhaisemmat korkokannat.

Erikoispankit ja –rahastot, kuten Italian eettinen pankki, Banca Etica, ovat erikoistuneet osuuskuntien ja niiden yhteenliittymien tukemiseen. Myös kolmannen sektorin rahoitukseen keskittynyt Banca Prossima rahoittaa sosiaalisia osuuskuntia, yhteiskunnallisia yrityksiä ja yhteiskunnallisia hankkeita. Banca Prossima on kasvanut merkittävästi viimeisen viiden vuoden aikana. Italiassa on myös perustettu alueellisia erikoisrahastoja ”tyypin b” osuuskuntien tukemiseen.

Kansallinen työllistämisvirasto Lavora on investoinut julkisia palveluja tuottaviin osuuskuntiin, jotka luovat työpaikkoja huono-osaisille henkilöille. Joissakin tapauksissa Lavora on toiminut pääomasijoittajana muodostaen yhteisyrityksiä osuuskuntien kanssa. Osuuskunnat ovat sittemmin ostaneet Lavoran osuuden ulos. Jotkin näistä yhteisyrityksistä on rahoitettu mafialta takavarikoiduilla rahoilla.

e) Vahva organisaatiomalli

Osuuskuntien jäsenpohja tekee niistä vahvoja. Vaikka kaikki osuuskunnat eivät niin teekään, työntekijöiden, palveluiden käyttäjien, vapaaehtoisten ja sijoittajien etujen yhdistäminen voi vaikuttaa liiketoiminnan menestykseen. Näiden osuuskuntien kulttuuri ja johtaminen ovat hyvin osallistavia. Tällainen osallistuminen ja sitoutuminen tekevät toiminnasta tehokkaam-

paa ja tuottavampaa julkisiin tai yksityisiin tuottajiin verrattuna.

Tärkein piirre on kuitenkin se, kuinka osuuskunnat yhdistävät voimansa konsortio-mallin kautta paikallisesti. Nämä ovat puolestaan yhdistyneet suuremmiksi alueelliseksi ja kansalliseksi organisaatioiksi. Sosiaalisten osuuskuntien toimintafilosofiaa voidaan kuvailla seuraavanlaisesti: ”pieni on kaunista, mutta suurella tavalla”. Osuuskunnat säilyttävät paikalliset yhteytensä ja inhimilliset mittasuhteensa, mutta toimivat konsortion alla yhteistyöllä tehokkaammin markkinoilla.

Konsortiot auttavat ylläpitämään ja kehittämään osuuskuntien johtamistaitoja. Ne ovat erityisen menestyksekkäitä julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa. Konsortiot tarjoavat tukeaan osuuskunnille käytännön asioissa, kuten henkilöstöjohtamisessa, kulu- ja taloussuunnittelussa, koulutuksessa ja uusien projektien kehityksessä ja voivat neuvotella osuuskunnille yhteisesti alhaisemmat korot rahoituslaitoksilta otettuihin lainoihin. Konsortiot voivat jopa toimia pankkilainojen tai sopimuksen toimittamisen takaajina.

Konsortioilla on olennainen rooli osuuskuntien strategisessa kasvussa. Ne tukevat, neuvovat ja joskus osallistuvat suoraan uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämiseen. Ne auttavat osuuskuntia kasvamaan, ylläpitämään paikallisia verkostoja ja varmistavat, että osuuskunnat toimivat taloudellisesti ja hallinnollisesti kestäväällä tavalla.

Konsortiot liittyvät toisiinsa kahden kansallisen organisaation kautta (Idee en Rete ja CGM). Näistä tärkein on nimeltään CGM, jossa yhdistyvät 78 alueellista osuuskuntien konsortiota ja yli 1 000 yksittäistä osuuskuntaa. Sen liikevaihto on 1,2 miljardia euroa.

CGM ajaa jäsentensä etuja kansallisella tasolla ja kehittää käytännön aloitteita jäsentensä tukemiseksi. Yksi näistä on *Welfare Italia* -laatujärjestelmä. Tämän merkin takana on ajatus ”globaalista yhteisöstä, laadusta ja kyvyistä uusien resurssien houkuttelemiseksi”. CGM:n tavoitteena on ”edistää demokraattista hyvinvointia kehittäviä organisaatioita, jotka ottavat kansalaiset ja muut voittoa tavoittelevat ja tavoittelemattomat toimijat mukaan”¹⁷. Welfare Italian -merkin alla tuotetaan yhteisöllisiä terveyspalveluita, kuten hammaslääkärin palveluja ja röntgenpalveluja.

*Konsortiot auttavat
ylläpitämään ja
kehittämään osuuskuntien
johtamistaitoja.*

4. Ruotsi

Lasten päiväkotij- ja kouluosuuskunnat

Ruotsissa on noin 1 200 osuuskuntien järjestämää päiväkotia, joissa käy noin 30 000 lasta. Niiden osuus on noin 7 % kaikista päiväkodeista. Suurin osa Ruotsin päivähoidosta on edelleen suoraan kuntien omassa tuotannossa (80 %), mutta osuuskunnilla on tärkeä rooli kapasiteetin kasvattamisessa ja valinnanvaran lisäämisessä vanhemmille. Osuuskunnat ovat sekä vanhempien että työntekijöiden omistamia tai niiden yhdistelmiä, ja ne on perustettu taloudellisia yhdistyksiä koskevien lakien puitteissa¹⁸.

Päivähoidon tuottaminen Ruotsissa (2009)¹⁹

Tuottajatyyppi	Määrä	Lasten määrä	% päivähoidosta
Paikalliset viranomaiset	7 280	362 990	81,4
Vanhempien osuuskunnat	910	20 635	4,6
Työntekijäosuuskunnat	320	9 302	2,1
Muut yksityiset palvelutuottajat (yritykset, kirkot jne.)	1 356	53 1350	11,7

Osuuskuntien järjestämä lasten päivähoito syntyi Ruotsissa 1980-luvulla vastauksena kasvavaan palveluntarpeeseen ja paikallisviranomaisten kyvyttömyyteen järjestää riittävästi päivähoitopaikkoja. Kunnilla on velvollisuus järjestää alueellaan asuville perheille päiväkotipalveluita kolmen kuukauden sisällä asukkaan lähettämästä hakemuksesta. Perheet kärsivät, kun paikalliset viranomaiset eivät kyenneet vastaamaan tarpeeseen. Tämä vaikutti erityisesti työssäkäyviin äiteihin, jotka halusivat lähteä työelämään ja jatkaa uraansa.

Vastauksena tähän vanhemmat päättivät järjestäytyä ja perustivat osuuskuntapäiväkoteja. Ensimmäiset päiväkotiosuuskunnat olivat vanhempien omistamia osuuskuntia, joissa vanhemmat palkkasivat henkilökunnan ja tekivät itse runsaasti vapaaehtoistyötä. Tämä vapaaehtoisuus ei rajoittunut ainoastaan yrityksen johtamiseen, vaan se sisälsi myös erilaisia käytännön tehtäviä aina ruoanvalmistuksesta siivoukseen.

Päiväkotiosuuskuntia seurasi kasvu työntekijöiden osuuskuntien määrässä. Näiden osuuskuntien pe-

rustamisen taustalla oli usein halu luoda työpaikkoja samanhenkisille ihmisille tai käyttää tiettyä pedagogista lähestymistapaa tai yhteistä menetelmää. Näin on usein käynyt, kun työntekijät ovat työskennelleet kunnalle, joka on epäonnistunut työntekijöiden päivähoitoon parantamista koskevien ideoiden tukemisessa.

Kummallakin osuuskuntatyypillä on omat erityispiirteensä ja haasteensa, ja ne voivat erota toisistaan merkittävästi esimerkiksi hallintorakenteen suhteen. Vanhempain osuuskunnissa vanhemmat ovat omistajajäseniä. Jokainen vanhempi haluaa päiväkodin toimivan hyvin, ovathan heidän omat lapsensa kyseisessä päiväkodissa. Haasteena onkin pitää laatutaso korkeana ja ydinarvot voimassa pidemmällä aikavälillä, sillä vanhemmat yleensä eroavat osuuskunnasta lastensa siirryttyä koulumaailmaan. Osuuskuntaan liittyvät uudet vanhemmat eivät välttämättä ole perillä yrityksen historiasta eivätkä sen perusarvoista. Henkilökunnan osuuskunnissa on myös omat haasteensa. Työntekijöillä ei välttämättä ole kokemusta liiketoiminnasta, joten tietyt aihealueet, kuten markkinointi, voivat osoittautua ongelmallisiksi.

Ihmisillä on molemmissa osuuskuntatyypeissä vahvat syyt osallistua tiiviimmin päiväkodin toimintaan. Henkilökunta on motivoituneempi työskentelemään, sillä he pystyvät toteuttamaan uusia ideoita helpommin kuin kunnan päiväkodeissa. He voi-

vat myös valita, miten haluavat käyttää saamansa ylijäämän, kun taas julkisissa päiväkodeissa tuotot menevät takaisin kunnalle sen määrittelemiin tarkoituksiin.

Vanhempain osuuskuntien määrä on viime vuosina vähentynyt samalla kun työntekijäosuuskunnat ovat lisääntyneet. Tämä tarkoittaa mahdollisesti sitä, että työntekijäosuuskunnat ovat pidemmän päälle sitkeämpiä ja takaavat jatkuvuuden, kun taas vanhempien osuuskunnissa jäsenten vaihtuvuus on suuri lasten lähdettyä kouluun. Lisäksi on huomionarvoista, että työntekijäosuuskunnat huolehtivat suhteessa suuremmasta määrästä lapsia.

Eri osuuskuntatyyppeiden osuudet päivähoitossa 2004–2009²⁰

Osuuskunnan tyyppi	Määrä	Lapsia	% päivähoitosta
2004			
Vanhempain osuuskunnat	986	21 168	5,8
Työntekijäosuuskunnat	233	6 814	1,9
2009			
Vanhempain osuuskunnat	910	20 635	4,6
Työntekijäosuuskunnat	320	9 302	2,1

Yksi osuuskuntien kohtaamista ongelmista koskevat kuntien palveluntuottamiseen myöntämää ”täydennysrahoitusta” sekä niihin sovellettavien kriteereiden näennäistä epätasapainoa valtion johtamiin pal-

veluihin verrattuna. Ruotsissa sovelletaan enimmäismaksua, jonka vanhemmat joutuvat maksamaan päiväkotipalveluista. Maksu on sama riippumatta siitä, tuottaako palvelun julkinen taho, osuuskunta tai joku muu itsenäinen toimittaja. Ensimmäisen lapsen kohdalla maksu on noin 140 euroa, toisen lapsen kohdalla 90 euroa ja kolmannen kohdalla 50 euroa. Loput palvelun kustannuksista katetaan verorahoin. Osuuskunnilla ei ole oikeutta laskuttaa enempää, ja ne saavat kunnalta lisämaksun jokaista lasta kohden. Summa voi vaihdella kunnasta toiseen ja hoidettavan lapsen iän mukaan, mutta sen ei tulisi vaihdella julkisten ja yksityisten toimittajien kulujen välillä.

Tämä ei ole kuitenkaan aina toiminut moitteettomasti. Alkuaikoina osuuskunnat ilmoittivat, että ne eivät saaneet kunnilta oikeita summia. Nykyisin osuuskunnat kritisoivat, että valtion johtamiin päiväkoteihin sovelletaan erilaisia (alhaisempia) kriteerejä kuin osuuskuntien johtamiin päiväkoteihin.

*Yksi tärkeä lastenhoito-
osuuskuntien kasvua tukeva tekijä
on osuustoimintaan erikoistuneen
yritysneujaverkoston tarjoama apu.*

4.1. Päiväkotien menestystekijät

Yksi tärkeä lastenhoito-osuuskuntien kasvua tukeva tekijä on osuustoimintaan erikoistuneen yritysneujaverkoston tarjoama apu ja neuvot. Perinteisillä yritysneujovilla ei ollut riittävästi tietoa tai kokemusta sellaisten ryhmien auttamiseksi, jotka halusivat perustaa osuuskuntia taloudellisia yhdistyksiä koskevan lain ja sen erityisominaisuuksien puitteissa (näiden erityisominaisuuksien tarkoituksena oli auttaa ihmisiä yksityisyrittäjyyden aloittamisessa tai yrityksen perustamisessa).

Ruotsin hallitus päättikin ratkaista ongelman rahoittamalla osuuskuntien tukemiseen keskittyviä asiantuntijaorganisaatioita. Nämä kehittyivät eri tavoin eri puolilla Ruotsia, minkä jälkeen ne yhdistyivät yhdeksi kansalliseksi katto-organisaatioksi. Se aloitti toimintansa vuonna 2006 nimellä Coompanion.

Coompanion-verkostoa rahoittaa keskitetysti Ruotsin valtion talous- ja aluekasvun virasto, ja sen vuosittainen budjetti on reilut neljä miljoonaa euroa. Budjetti jaetaan alueiden kesken, minkä jälkeen alueet saavat saman määrän rahoitusta alueellisilta rahoittajilta ja muista rahoituslähteistä. Coompanionin asiantuntijoilla on ollut merkittävä rooli uusien osuuskuntien kehityksessä ja olemassa olevien osuuskuntien menestyksessä.

Ruotsissa toimii myös kansallinen riippumattomi-

en esikoulujen järjestö (FFSO), joka tarjoaa laajan valikoiman palveluita aina kursseista ja oikeusavusta verkostoitumiseen. Lisäksi järjestö kampanjoi sellaisten osuuskuntien puolesta, jotka eivät ole saaneet niille kuuluvaa kunnallista rahoitusta.

4.2. Osuuskunnalliset koulut Ruotsissa

Ruotsissa on myös joitakin osuuskuntamuotoisia kouluja. Vuoden 2006 lopussa näitä oli lähes 100. Aivan kuten ruotsalaiset osuuskuntapäiväkodit, myös koulut rekisteröidään taloudellisia yhdistyksiä koskevan lain mukaisesti. Ruotsin vapaan koulujärjestelmän mukaan perustetut osuuskunnalliset koulut tarjoavat arvoihin perustuvan vaihtoehdon henkilökunnalle, oppilaille ja muille sidosryhmille, jotka haluavat tuottaa ”voittoa tavoittelematonta opetusta” ja palvelua yhteisöjään. Merkittävä osa (1/3) näistä on Montessori-kouluja, ja joissakin tapauksissa kouluja on luotu erityiskoulujen säilymisen turvaamiseksi.

Osuuskunnalliset koulut erottuvat joukosta siinä, miten ne huomioivat mukana olevien sidosryhmien demokraattisen osallistumisen; tämä ei näy ainoastaan virallisessa johtamisessa, vaan myös siinä, kuinka oppilaat ja henkilökunta otetaan mukaan päivittäiseen päätöksentekoon ja koulun toimintaan.²¹

4.3. Osuuskunnallisten koulujen kansainväliset mallit

The Co-operative College on tutkinut Ruotsin, Espanjan ja Ison-Britannian osuuskunnallisten koulujen toimintaa, ja todennut seuraavaa²²:

- Vanhempain osuuskunnissa yleensä vain vanhemmat ovat jäseninä. Syy osuuskunnan perustamiselle on usein ollut jatkuvuuden takaaminen erityisesti maaseudulla lakkautuksen uhan alla olevalle lähikoululle.
- Vanhempain ja lähiyhteisöjen osuuskunnissa vanhemmat ja paikalliset järjestöt ovat jäseniä. Kuten edellä, tavoitteena on säilyttää peruskoulut maaseudulla.
- Oppilaiden ja työntekijöiden osuuskunnat ovat yleensä erityisopetukseen perustuvia kouluja.
- Työosuuskunnissa sekä opettajat että ei-opetustehtävissä olevat työntekijät ovat jäseniä ja niiden päätarkoituksena on turvata jäsenilleen työpaikka.
- Myös perinteinen osuuskuntasektori on perustanut osuustoiminnallisia kouluja ammatilliselle puolelle, esim. osuustoiminnallisen liiketoiminnan opettamiseen. Baskimaassa on myös osuuskunnallinen yliopisto, jonka on perustanut osuuskunta.

5. Iso-Britannia

Uusiutuvien energioiden tuotanto ja osuuskuntien keskinäinen apu

5.1. Yhteisöjen omistamat energiaosuuskunnat nopeasti kasvava sektori

Uusiutuvaa energiaa tuottavat osuuskunnat²³ ovat kaikkein mielenkiintoisin uusi, suuren kasvupotentiaalin omaava osuustoiminnallinen toimiala Isossa-Britanniassa; tosin osuuskuntien osuus Britannian energiantuotanto-markkinoista on yhä hyvin pieni. Vuodesta 2008 lähtien energiaosuuskuntia on rekisteröity yli 30, 15 osuuskuntaa on nyt käynnistysvaiheessa ja 10 osuuskuntaa tekee parhaillaan toteutettavuustutkimusta. Puhtaasti osuuskunnalliset hankkeet tuottavat energiaa yhteensä 19,6MW ja lisäksi 1,22GW tuotetaan osuuskuntien kaupallisten

yhteistyöhankkeiden kautta. Uusiutuvan energian osuuskunnat tuottavat joko aurinko-, tuuli- tai vesivoimaa.

Ensimmäisen, vuonna 1997 perustetun kyläyhteisön omistaman tuulipuiston Baywind Energyn jälkeen useat lähiyhteisöt ovat kiinnostuneet uusiutuvan energian tuottamisesta. Yli 7 000 yksityishenkilöä on sijoittanut 20 miljoonaa euroa paikallisyhteisöjen tuulivoimaloihin, joihin on joissakin tapauksissa haettu myös lisärahoitusta pankkilainoilla ja avustuksilla. Niin sanottua nimbyismiä eli ”ei minun takapihalle” -ajatusmaailmaa ei esiinny, sillä paikalliset sijoittajat ja tuuliosuuskunnat ovat saaneet rahansa takaisin sekä tuottaneet jopa voittoa valtiohallinnon myöntämien syöttötariffien kautta, kun ylijäämäener-

gia on voitu myydä kansalliseen sähköverkkoon.

Koska voimalat ovat paikallisten yhteisöjen osuuskuntia, voitot jaetaan osuuskunnan jäsenten päätöksen mukaisesti. Baywind Energyn tapauksessa, uusi konsultointiorganisaatio, Energy4All, perustettiin tuottamaan koulutus-, neuvonta- ja tukipalveluita kyläyhteisöille, jotka ovat perustamassa uusia tuulivoimalahankkeita.

Uuden energiaosuuskunnan perustaminen tapahtuu yleensä seuraavasti:

- Ydinryhmän muodostaminen.
- Toteutettavuustutkimus, joka rahoitetaan usein apurahoilla ja jonka tekemiseen saadaan usein apua jo perustetuilta osuuskunnilta.
- Ydinryhmä valmistelee liiketoimintasuunnitelman, joka määrittelee mahdollisten voittojen jakamisperusteet ja hankkeen hyödyt yhteisölle.
- Markkinointi- ja rahoitusvaiheessa haetaan mahdolliset tarvittavat pankkilainat ja kaupalliset sijoittajat erityisesti isommille hankkeille.
- Rahoituksen varmistumisen jälkeen hanke laitetaan toimeen.
- Sijoittajat ovat osuuskunnan jäseniä ja päättävät demokraattisesti kuinka tuotot jaetaan.

5.2. Menestystekijät ja vaikutukset kyläyhteisöön

Osuuskuntien kokemusten jakaminen uusille hankkeille (esim. Baywind) on merkinnyt sitä, että menestys on toistettavissa ja tyypillisiä virheitä pystytään välttämään. Osuuskunnat toimivat avoimesti ja jakavat tietotaitoa sekä kokemuksia myös oikeudellisissa ja teknisissä asioissa.

Kyläyhteisöissä energiaosuuskunnat ovat parantaneet ympäristötietoisuutta ja ihmisten ymmärrystä ilmastomuutoksesta. Osuustoiminnan rakenne joitessaan korostaa sitä, että energiahanke ei tavoittele yksityistä etua, vaan yleistä hyötyä paikallisille yhteisöille. Näiden syiden vuoksi paikalliset energiahankkeet ovat edenneet ilman kalliita oikeudellisia valitusprosesseja.

Osuustoiminta liiketoiminnallisena mallina on erinomainen hyödyntämään yhteisöhenkeä ja se saa ihmiset mukaan paikallisiin, selkeät ja konkreettiset tavoitteet omaaviin energiahankkeisiin, joilla on myös myönteinen vaikutus talouteen, yhteisöön ja ympäristöön. Britannian juridinen osuuskuntamalli mahdollistaa myös pääoman keräämisen yksityishenkilöiltä yhteisön osakeanneilla (ns. Community Shares), joiden avulla on kerätty jo lähes 20 miljoonaa euroa.²⁴

Kaikki energiaosuuskunnat ovat saaneet starttirahoitusta ja lainoja, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet

niiden menestykseen. Energiaosuuskuntien kasvunäkymät ovat huomattavasti parantuneet perinteisen osuuskuntasektorin luvattua taloudellista tukea niille.

5.3. Haasteet

Uusiutuvan energian osuuskuntatoiminta perustuu vahvasti kyläläisten vapaaehtoisuuteen. Tämä on osaltaan sekä menestystekijä (osaaminen ja toisiaan täydentävät taidot) että haaste (esim. loppuun palaminen). Johtuen erilaisista juridisista konteksteista tämä ei toimi kaikkialla; esimerkiksi Suomen osuuskuntalaki ei salli vapaaehtoistyövoiman käyttöä.

Erityisesti pienet energiahankkeet voivat olla kallis tapa tuottaa energiaa. Uusia käytäntöjä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös pienet hankkeet. Niiden kumulatiivista potentiaalia energia- ja ilmasto-kriisin torjunnassa ei tulisi jättää huomiotta. Toisaalta tällaisten hankkeiden arvoa yhteisölle ja ympäristölle ei ole mitattu mitenkään. Kyseisten mittausvälineiden kehittäminen on välttämätöntä ymmärtääksemme paremmin uusiutuvaa energiaa tuottavien osuuskuntien vaikutusta laajemmin sekä niiden tuottamaa yhteiskunnallista ja ekologista lisäarvoa.

Suunnittelu on suuri kompastuskivi energiaosuuskuntia perustettaessa ja sitä tulisi tarkastella heti hankkeen alkuvaiheessa. Toimiala on myös riippu-

vainen valtion starttirahoituksesta ja energian syöttötariffeista, jotka ovat talouskriisistä johtuen viimeaikoina pienentyneet. Kuten monilla yhteiskunnallisilla yrityksillä, energiaosuuskunnilla on vaikeuksia rahoituksen keräämisessä erityisesti hankkeen alkuvaiheessa, jolloin on yhä epävarmaa toteutuuko hanke lainkaan. Apurahoja on yhä vaikeampi saada ja pankit ovat haluttomia lainaamaan osuuskunnille.

On erittäin mielenkiintoista, että perinteinen osuuskuntasektori on päättänyt lähteä tukemaan energiaosuuskuntia taloudellisesti. The Co-operative Bank on ilmoittanut rahoittavansa tätä uutta toimialaa 1,2 miljardilla eurolla, ja on jo rahoittanut eri hankkeita 620 miljoonalla eurolla. Myös The Co-operative, Ison-Britannian johtava osuuskuntien yritystukipalvelujen tarjoaja, on jakanut 1,2 miljoonaa euroa Co-operative Enterprise Hubinsa kautta auttaakseen uusia uusiutuvaa energiaa tuottavia osuuskuntia. Osa tästä rahastosta käytetään yhteisön osakeantien takaamiseen.

5.4. Perinteisen osuuskuntasektorin taloudellinen tuki osuuskunnille

Britannian perinteinen vähittäiskaupan osuustoimintaliike on lähtenyt aktiivisesti tukemaan uusien

osuuskuntien perustamista. The Co-operative Enterprise Hub ja Co-operative Loan Fund ovat kaksi mielenkiintoisinta esimerkkiä.

a) The Co-operative Enterprise Hub

The Co-Operativen (Britannian kuluttajaosuuskuntien organisaatio) vuonna 2009 perustama, The Co-operative Enterprise Hub²⁵, tarjoaa valtakunnallisesti tukipalveluja uusosuuskuntien perustamiseen. The Co-operativen kolmevuotisen (2011–2013), eettisen hankkeen tavoitteena on sijoittaa 13,5 miljoonaa euroa uusien osuuskuntien kasvun tukemiseen, josta reilut yhdeksän miljoonaa jaetaan The Co-operative Enterprise Hubin kautta.

The Co-operative Enterprise Hub tarjoaa ilmaista tietoa, tukea ja rahoitusta osuuskuntien kehittämiseen erikoistuvan yritysneuvojaverkostonsa kautta. Hub on toimintansa aloittamisesta lähtien auttanut perustamaan 521 uutta osuuskuntaa. Tämän lisäksi 165 jo olemassa olevaa osuuskuntaa on saanut apua kriittisten kehitysvaiheidensa aikana. Tukea annetaan taloussuunnitteluun, markkinointiin, liiketoiminnan kehittämiseen, oikeudellisiin ja hallinnollisiin ongelmiin sekä rahoitukseen.

Yleisten palvelujen lisäksi Hub keskittyy myös tiettyihin erityisalueisiin kuten:

- halvemman, vihreän energian ostohankkeen hallinnointiin;
- yhteisöjen osakeantien tukemiseen yhteistyössä The Co-operative Loan Fund – lainarahaston kanssa (osuuskuntaan sijoittava erikoisrahasto); ja
- toimintaohjelmaan, joka tukee nuorten perustamia osuuskuntia.

Tavoitteena on tulevaisuudessa tukea myös osuuskuntien perustamista kehitysmaihin.

b) The Co-operative Loan Fund –lainarahasto

The Co-operative Loan Fund²⁶ (CLF) on vuonna 2003 perustettu erityislainarahasto, joka pyrkii kasvattamaan osuuskuntasektoria tarjoamalla eettistä ja kohtuuhintaista rahoitusta. Lainarahasto toimii yhteistyössä The Co-operative Enterprise Hubin kanssa ja sen perustajiin kuuluu useita tunnettuja kuluttajaosuuskuntia kuten The Co-operative, Midcounties Co-operative, East of England Co-operative Society, Chelmsford Star Co-operative Society ja Co-operative Financial Services. Rahaston toimintaa valvoo johtokunta, jonka jäsenet edustavat kutakin rahoittajaa.

CLF tarjoaa lainoja yksinomaan osuuskunnille. Se-

kä uudet että olemassa olevat Isossa-Britanniassa toimivat osuuskunnat voivat hakea lainoja, jotka vaihtelevat 6 000 – 90 000 euron välillä. Lainarahasto on myöntänyt perustamisestaan lähtien 175 lainaa, yhteensä reilun kolmen miljoonan euron edestä. Rahaston tämän hetkinen arvo on lähes kaksi miljoonaa euroa.

Rahaston myöntämät lainat voivat tukea uuden osuuskunnan perustamistoimia tai olemassa olevan osuuskunnan laajenemista. Niitä voidaan myös käyttää kiinteistön tai aineellisen pääoman ostamiseen, tai luomaan käyttöpääomaa. Laina voi myös auttaa työntekijöitä tai paikallisia yhteisöjä ostamaan ja muuttamaan olemassa olevia yrityksiä osuuskunniksi.

CLF:n luotonanto on täysin tai lähes markkinaehtojen mukainen ja se on suunniteltu vastaamaan osuuskuntien erityistarpeita. Rahasto voi myöntää lainoja, joissa on aluksi alhainen korko ja pääoman takaisinmaksu. Se on valmis ottamaan muiden sijoit-

tajien toissijaisen takauksen ja pystyy myös antamaan vakuudettomia lainoja. CLF ei hyväksy henkilötakauksia. Lainan maksuehdoille ei ole asetettu aikaväliä, ja sikäli kuin on käytännössä mahdollista, lainat räätälöidään yritysten ja niiden maksukykyjen mukaisiksi. Maksuajan enimmäiskesto on yleensä 10 vuotta.

The Co-operative Loan Fund -rahastoa hallinnoi Co-operative & Community Finance, lainarahoitusta osuuskunnille ja yhteiskunnallisille yrityksille tarjoava organisaatio. Co-operative & Community Finance on Ison-Britannian rahoitustarkastusviraston (FSA) valtuuttama ja säätelemä, lailliset oikeudet omaava sijoitusyritys.

The Co-operative Enterprise Hub ja The Co-operative Loan Fund tarjoavat ainutlaatuista palvelua, jota perinteinen ja osuustoimintaa tarkemmin tuntematon yritysneuvonta ei kykene antamaan. Yhdessä ne luovat räätälöidyn vastauksen uuteen ja kasvavaan kysyntään ihmisille ja yhteisöille, jotka haluavat käyttää osuuskunnan liiketoimintamallia tarjoamaan yhteisölle esim. taide- ja media-, kasvatus- ja koulutus-, ja yhä enenevässä määrin myös uusiutuvan energian palveluita. The Co-operative Enterprise Hub ja The Co-operative Loan Fund tarjoavat erittäin positiivisen esimerkin siitä, kuinka suuret ja vakiintuneet osuuskunnat voivat operationalisoida osuuskunta-arvoja ja periaatteita tavalla, joka ylittää perinteisten yritysten yhteiskuntavastuun.

*Rahaston myöntämät lainat
voivat tukea uuden osuuskunnan
perustamistoimia tai olemassa olevan
osuuskunnan laajenemista.*

6. Suomi:

Osuustoiminnalliset yhteiskunnalliset yritykset

Perinteisesti osuustoiminta ja sosiaali- sekä terveysalan julkisia, maksullisia palveluja tarjoavat yhdistykset ovat olleet Suomessa vahvoja siinä toiminnassa, jota nykyisin kutsutaan yhteiskunnalliseksi yritystoiminnaksi²⁷. Osuuskunnilla ja keskinäisillä yhtiöillä on ollut myönteinen vaikutus kansalaisten terveyteen ja muuhun hyvinvointiin. Sosiaali- ja terveysalan yhdistykset ovat merkittäviä erityisryhmien sosiaali- ja terveysongelmien helpottamisessa ja ratkaisemisessa.

Osuuskuntia voidaankin, aina 1950-luvulle asti, pitää perustellusti yhteiskunnallisina yrityksinä. Monet tuottaja- ja kuluttajaosuuskuntien jäsenpalvelut edelsivät nykyisiä julkisia palveluja. Laajalle vaikuttaneita palveluja olivat mm. maitotalouden hygieniatason kehittäminen, osuuskauppojen elintarvikelaboratoriot laadunvalvonnassa sekä osuuskuntien jäsenilleen tarjoamat kulttuuri- ja sivistyspalvelut harrastajateattereineen, kesäjuhlineen ja opintopiireineen. Osuustoiminta kasvatti merkittäväällä tavalla sosiaalista pääomaa maaseudulla ja kaupungeissa.

Osuuskuntien toimintaa ”yhteiskunnallisina yrityksinä” korostaa se, että vuonna 1957 perustettu Hel-

singin yliopiston osuustoimintainstituutti sijoitettiin aluksi taloustieteen yhteyteen, mutta sijaintipaikka muutettiin kahden vuoden kuluttua sosiaalipoliitiikan yhteyteen. Myös osuustoiminnan tutkimuksen ensimmäinen professori (1966) oli sosiaalipoliitiikan erityisesti osuustoimintaopin professori.²⁸

Teolliseksi yhteiskunnaksi siirtymisen yhteydessä 1950-60-lukujen taitteessa yhteisöllisen toiminnan merkitys osuustoiminnassa väheni samanaikaisesti, kun julkisen sektorin palvelutarjonta teki osuuskuntien yleishyödylliset palvelut tarpeettomiksi.

6.1. Osuustoiminnallinen yhteiskunnallinen yritystoiminta tänään

Yhteiskunnallinen kehitys ja poliittiset muutokset Euroopassa ja Suomessa 1990-luvulta lähtien ovat tuoneet osuustoiminnallisen yritystoiminnan yhteisölliset tehtävät jälleen ajankohtaiseksi.

Arviot yhteiskunnallisten yritysten määrästä Suo-

nessa vaihtelevat. Suomen Lontoon Instituutti arvioi vuonna 2009 julkaistussa selvityksessä, että noin 4 % maamme pienistä ja keskisuurista yrityksistä sopii Britanniassa käytettävään yhteiskunnallisen yrityksen määritelmään²⁹. Jarmo Hännisen tekemässä, lähinnä yhteisötalouden organisaatioiden merkitystä yhteiskunnallisessa yritystoiminnassa selvittävässä raportissa arvioitiin, että maassamme on noin 5000 yhteiskunnallista yritystä, joista pääosa on yhteisötalouden organisaatioita. Hännisen laskelmiin ei otettu vesiosuuskuntia mukaan.

Taulukko 1. Yhteiskunnallista yritystoimintaa vastaava toiminta Suomessa

Tyyppi	Lukumäärä
Muut voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	3 151
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen omistamia yhtiöitä, konserneja ja konserninomaisia rakenteita	50
Sosiaaliset yritykset	154
Pienosuuskunnat	1 591
Vesiosuuskunnat	1 500
YHTEENSÄ	6 445

Pekka Pättiniemi. Muokattu 27.8 2012 taulukosta Jarmo Hänninen: 2010. Osuuskunta Idekoopin selvitys yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta vuonna 2009.³⁰

Osuustoiminnalliset yhteiskunnalliset yritykset voidaan jakaa neljään ryhmään:

- 1) Infrastruktuurin kehittämisen ja ylläpitämisen osuuskunnat
- 2) Työllistävät sekä sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavat osuuskunnat
- 3) Elinympäristön, paikallisen toiminnan ja paikallistalouden kehittämiseen perustetut osuuskunnat
- 4) Kulttuurin, taiteen ja kustannustoiminnan osuuskunnat

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat vesi- ja/tai viemäri-osuuskunnat, jotka tuottavat yhteiskunnallista hyvää alueellisesti ympäristön suojeluun ja luonnonvarojen säästöön liittyen ja toisaalta ihmisten ja kotieläinten terveyteen liittyen. Vesiosuuskunnat ovat kulutta- jaosuuskuntia. Niiden jäsenet hyötyvät osuuskunnan palveluista: puhtaasta vedestä ja jätevesien poistamisesta.

Vesiosuuskunnille on oma rahoitusjärjestelmänsä. ELY-keskukset voivat myöntää tukena noin 30 % vesi- ja viemäriverkostonsa rakentamiseen. Menettely on kuitenkin koettu haasteelliseksi ja sen vaatima hallinnollinen työ raskaaksi. Myös arvonlisäveroasioissa on paikoin ollut ongelmia tulkinnoissa. Vesiosuuskuntien ripeä kasvu viimevuosin osoittaa kuitenkin niiden tar-

peellisuuden. Nyttemmin vesiosuuskuntien putkiverkostojen rakentamisen yhteyteen on otettu mukaan myös valokuitukaapeliin samanaikainen asentaminen.

Ryhmään kuuluvat myös ympäristön huolto- lämpö- ja sähköenergian tuottajaosuuskunnat, joiden palvelut koskevat lähiyhteisöjä. Osa näistä noin 10 osuuskunnasta on yhteydessä myös laajempiin verkostoihin. Lisäksi tässä ryhmässä ovat puhelinosuuskunnat ja modernin tiedonvälityksen alueellisista ja omatoimista kehittämistä varten perustetut valokuitukaapeli- ja antenniosuuskunnat sekä huviveneilijöiden ja kalastajien satamaosuuskunnat.

Toiseen ryhmään kuuluvat työllistävät työosuuskunnat (n. 400), joita on perustettu 1990-luvun alusta lähtien. Suurin osa niistä on henkilöstöomisteisia osuuskuntia. Työllistävät työosuuskunnat lähtivät liikkeelle työttömien yhdistysten jäsenten hankkeina. Perustajajoukko laajeni ja osuuskuntia perustettiin etelästä pohjoiseen ja lännestä itään. Samoihin aikoihin alkoi myös osuustoiminnallisten sosiaali-, terveys- ja hyvinvointiyhtyritysten perustaminen (85). Tyypillisiä sosiaali- ja terveysalan osuuskuntien toimialoja ovat esimerkiksi tuetun asumisen yksiköt, vanhusten ja vajaakuntoisten hoivakodit, vammaispalvelut ja lastenpäiväkodit. Viime vuosina erityisesti terveydenhoidon kasaantuvat pulmat asiakaspalvelussa, palveluiden saatavuudessa sekä henkilökunnan työolosuhteissa ovat nostaneet osuustoiminnalliset ratkaisut uudelleen esille.

Näitä osuuskuntia on monen tyyppisiä:

- kuluttajaosuuskuntia, jolloin jäsenet hyötyvät suoraan osuuskunnan palveluista;
- henkilöstön omistamia osuuskuntia, jolloin osuuskunnan ovat perustaneet alan ammattihenkilöt;
- tuottajaosuuskuntia, jolloin alan yritykset ovat muodostaneet osuuskunnan; ja
- hybridiosuuskuntia, joihin voi sekoittaa kaikkia yllä mainittuja piirteitä.

Kolmanteen ryhmään sijoittuvat kylä- ja kaupunginosaosuuskunnat sekä viime aikoina perustetut yhteismaa-osuuskunnat, paikallis- ja luomuruoan hankintaosuuskunnat. Kylä- ja kaupunginosaosuuskunnat lähtevät kylien, kaupunginosien tai alueiden palvelujen yhteisen kehittämisen tapeista. Nämä osuuskunnat ovat yleensä perheiden perustamia ja niihin liittyy kuluttajaosuustoiminnan ja hankintaosuustoiminnan piirteitä. Joillakin uusilla osuuskuntien perustajilla on myös pyrkimystä kokonaisvaltaiseen osuustoimintaan, ja ne pyrkivät sisällyttämään osuuskunnan toimintaan koko jäsenen tai jäsenperheen elämänkaaren aikana tarvitsemat palvelut.

Neljänteen ryhmään kuuluvat taiteen, kulttuurin ja kustannustoiminnan osuuskunnat, joilla monilla on tavoitteena taiteenalueensa kehittäminen ja siihen

liittyvä koulutus. Nämä osuuskunnat ovat tavallisesti henkilöstöomisteisia osuuskuntia.

Uudet osuustoiminnalliset yritykset ovat enemmistöltään naisvaltaisia lukuun ottamatta ryhmään numero yksi kuuluvia infrastruktuuria rakentavia osuuskuntia.³¹

6.2. Vahvuuksia ja heikkouksia

Vahvuutena osuustoiminnallisilla yhteiskunnallisilla yrityksillä on Suomen osuuskuntalain selkeys ja helppo sovellettavuus eri yhteistoiminnallisiin tarkoituksiin. Erityisesti maaseudulla ja maaseudun pikkukaupungeissa toimivat osuuskunnat ammentavat voimaa ja uskallusta suomalaisen maaseudun pienosuustoiminnan perinteistä kuten kuivuri- ja myllyosuuskunnista, jotka elivät voimakkaasti vielä 1960-luvulla.

Yhtäläillä työosuuskunnat ovat hyötäneet erityisesti kehittyvässä satamakaupungeissa vaikuttaneiden lossaus- ja lastausyhdistysten perinteestä sekä rakennusalan työ kuntien ja osuuskuntien muistoista. Yhteiskunnalliseen muutoksen vastaamisessa taloudellinen yhteistoiminta ei ole vierasta. Toisaalta pitkän yksilöllisyyttä korostaneen kauden jälkeen näyttää yhteistoiminta ja yhteinen yrittäminen olevan aikaisempaa suositumpaa nuoren aikuisväestön keskuudessa.

Osuustoiminnan ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden neuvontaan ja kehittämiseen käytetään Suomessa niukasti resursseja. Vähäisistä määrärahoista huo-

limatta neuvontaa tarjoavat muun muassa:

- puolijulkinen Tampereen Seudun Osuustoimintakeskus,
- Osuustoiminnan kehittäjät - Coop Finland ry, joka on kehittänyt erityisesti pienosuuskuntien koulutukseen menetelmiä ja materiaaleja,
- Pellervo-Seura, joka on tuottanut perustamisoppaita ja
- Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti Coop Studies.

Ruralia-instituutin yhteistyökumppaneina osuustoimintaopintojen verkostossa toimivat muun muassa: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto ja Turun yliopisto.

Koko yhteiskunnallisen yrityksen sektorin tutkimusta tarjoaa FinSERN ry ja neuvontaa Suomalaisen Työn Liiton yhteiskunnallinen yritys – merkki, Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry ja Social Business International oy.

Vaikeutena osuustoiminnallisten yhteiskunnallisten yritysten kehityksessä on osuuskuntien vähäinen yhteistoiminta ja hajanainen kenttä, vähäiset pienosuuskuntien johtamiseen ja organisointiin liittyvät hyvät perinteet sekä erityisesti osuustoiminnan tuen ja neuvonnan huono valtakunnallinen saatavuus. Myös rahoituksen hankkimisessa on haasteita.

7. Yleisiä teemoja, oppiläksyjä ja kysymyksiä

Yhteiskunnalliset yritykset kiinnostavat yhä useampia ihmisiä maailmanlaajuisesti, ja osa osuustoiminnasta voidaan lukea kuuluvaksi tähän nopeasti kasvavaan sektoriin. Myös Euroopan komissio on lähtenyt tukemaan sektorin kasvua Social Business Initiative - ohjelman myötä seuraavalla, vuonna 2014 alkavalla ohjelmakaudella.

Yhteiskunnallinen yrittäjyys näyttää nousevan kahdesta eri motiivista markkinatalouden nykyvaiheessa, jolloin hyvinvointivaltion rakenteet alkavat heiketä ja siitä syystä syntyy uusia mahdollisuuksia kansalais- ja yritystoimintaan. Osa kokee tärkeäksi syntyneiden epäkohtien korjaamisen yhteistoiminnan avulla ja toisaalta osa toimii samasta syystä muodostuvien markkinarakojen hyödyntäjinä.

Yhteiskunnallisen yritystoiminnan tarve avaa myös perinteisille kuluttaja- ja tuottajaosuuskunnille mahdollisuuden palauttaa alkuperäistä rooliaan jäsentensä sosiaalisten etujen ajajana ja ne voivat jälleen kerän toimia myös alueiden, kyläkuntien ja kaupunginosien myönteisen kehityksen moottoreina.

Tämän raportin esimerkit osoittavat, että yhteiskunnallisen yrittäjyyden osuustoiminnalliset mallit voivat tarjota tehokkaan ja voimaannuttavan keinon

julkisten palvelujen tuottamiselle hyvinkin erilaisissa toimintaympäristöissä. Ne antavat palvelujen käyttäjille, työntekijöille ja laajemmalle yhteisölle suoran mahdollisuuden vaikuttaa palvelujen suunnittelemiseen ja tuottamiseen.

Esimerkeistä käy myös ilmi, että paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen hallinnon luoma mahdollistava toimintaympäristö tukee osuuskuntien kasvua. Osuustoiminnallisten mallien tunnettuuden eteen on tehty kärsivällisesti ja pro-aktiivisesti työtä. Osuuskunnat ovat kehittäneet innovatiivisia hallintomalleja ja tukiverkostoja kasvun edistämiseksi. Menestys vaatii aikaa ja se vaatii myös mahdollistavan toimintaympäristön, jossa kukoistaa.

Menestyksen avaintekijöiksi voidaan hahmottaa muun muassa seuraavaa:

- erikoistunut yritysneuvonta,
- selkeät osuustoiminnalliset mallit (ml. keskinäiset yhtiömallit),
- osallistava hallintokulttuuri ja –rakenne,
- hankinta- ja tilaajayksiköiden tuntemat ja hyväksymät juridiset muodot,

- pitkän tähtäimen hankintakäytännöt,
- järkevät verotusratkaisut siirryttäessä julkiselta sektorilta yhteiskunnallisen yrityksen sektorille,
- hyvät suhteet ja verkostot laajempaan osuustoimintasektoriin,
- halu osallistaa palvelunkäyttäjiä toimintaan ja
- avoimuus työntekijäomistajuudelle.

7.1. Mahdollistava toimintaympäristö

Mahdollistavan toimintaympäristön ominaispiirteet voidaan luokitella seuraavan viiden otsikon alle. Jokaisen kohdalla voidaan kysyä:

Mitä muuta julkisia palveluja tuottavien osuuskuntien tukemiseksi voitaisiin tehdä?

a) Juridiset ja fiskaaliset puitteet

Suomen lisäksi myös Italiassa ja Espanjassa on olemassa selkeä osuuskuntalaki ja Ruotsissa osuuskunnat voivat käyttää taloudellisen yhdistyksen juridista muotoa. Nämä mallit tarjoavat ihmisille ja yhteisöille selkeän vaihtoehdon palvelujen organisoimiseksi. Italiassa ja Espanjassa osuuskuntalait on sidottu verohel-

potuksiin ja kehitysrahastoihin, mitkä ovat vaikuttaneet sektorin kasvuun merkittävästi.

Isossa-Britanniassa on useita juridisia malleja, joita osuustoiminta voi käyttää. Riskinä voi olla osuustoiminnallisten periaatteiden vesittyminen tai jopa kaatoaminen.

Rahoituksen varmistamiseksi julkisia palveluja tuottaville osuuskunnille ja yhteiskunnallisille yrityksille verohelpotusten ja muiden innovatiivisten kannustimien mahdollisuuksia pitäisi vakavasti tutkia (esimerkiksi sosiaaliset joukkovelkakirjalainat ja yhteissijoitusmallit).

b) Positiiviset hankintakäytännöt

Osuuskunnilla on yleensä hyvät suhteet niiden palveluja tilaavien hankintayksiköiden kanssa. Italiassa palvelut jopa suunnitellaan yhteistyössä osuuskuntien kanssa ja siellä käytetään laajasti sosiaalisia kriteerejä, jotka antavat osuuskunnille arvopohjaisen kilpailuedun.

Palvelujen hankintakäytännöt ovat oleellisia osuuskuntien menestymiselle tai epäonnistumiselle. Valencian hoivakotien esimerkki osoittaa karulla tavalla, kuinka vaarallista sopimusten niputtaminen yhdeksi suureksi kilpailutukseksi on, sillä ne vaativat aina massiivisia pääomavaroja. Ruotsin päivähoito-osuuskunnat toisaalta kokevat olevansa toissijaisessa asemassa kuntien omaan tuotantoon nähden. Espanjassa

ja Italiassa riittävä käyttöpääoma on ollut elintärkeä maksujen myöhästymisien vuoksi.

Britanniassa on pro-aktiivisesti lähdetty mahdollistamaan kilpailutuksia kolmannen sektorin ja yhteiskunnallisen sektorin toimijoille. Julkisten palvelujen ja työntekijöiden siirtäminen yksityissektorin sijaan yhteiskunnalliselle yritykselle ei kuitenkaan ole kovinkaan järjestelmällisesti kehittynyt. Väliaikavaiheessa pitkäkestoisempien ostopalvelusopimusten mahdollisuuksia kannattaisi tutkia, samoin sellaisten mallien suosimista hankintakriteereissä, jotka eivät esimerkiksi mahdollista veronkiertoa.

c) Rahoitus

Raha on kaiken yrityskasvun moottori. Rahoituksen saatavuus on ollut kaikissa esimerkeissä oleellinen menetystekijä. Espanjassa ”pago-unico”-esimerkki, starttirahoitus ja edullisen koron lainat ovat olleet tärkeitä ja Italiassa yhteistoiminnalliset mallit ovat edesauttaneet tätä. Erikoisrahoittajien ja –rahastojen rooli on merkittävä, samoin verotukselliset keinot, jotka kannustavat sijoittamaan osuuskuntiin ja keräämään varantoja, jotka mahdollistavat riittävän käyttöpääoman osuuskunnissa. Jäsenet ovat tärkeä rahoituksen lähde, sekä työntekijät että sijoittajajäsenet, kuten kunnat.

Sekä Suomessa että Britanniassa tarvitaan yhteiskunnallisten yritysten rahoituslähteiden arviointia:

- Ovatko nykyiset rahoituslähteet aloitteleville sekä kasvuhakuisille, julkisia palveluja tuottaville yhteiskunnallisille yrityksille asianmukaiset ja tarpeisiin vastaavia?
- Onko mahdollista saada riittävää pääomaa oikeanlaisilla ehdoilla?
- Onko työntekijöiden omistamissa osuuskunnissa asianmukaisia mekanismeja tarjolla jäsenten investoinnille?

d) Menestyvät mallit

Kansainväliset esimerkkimme ovat kehittäneet liike-toimintamalleja, jotka ovat kestäneet ajan saatossa. Oikeanlaiset organisaatio- ja hallintomallit ovatkin tärkeitä. Italiassa erilaiset jäsenkategoriat ovat osoittautuneet vahvuudeksi ja erityisesti konsortiomalli (yhteenliittymät) on ollut osuuskuntien menestystekijä.

Britanniassa ja Suomessa on vahva kuluttajaosuuskuntasektori, mutta julkisten palvelujen markkinoilla toimivista osuuskunnista on hyvin vähän kokemusta. Kuten muista esimerkeistä voimme havaita, erilaiset tilanteet tarjoavat mahdollisuuksia erilaisille malleille, kuten:

- a) työntekijöiden ja palveluiden käyttäjien yhdessä omistamille osuuskunnille,
- b) käyttäjien omistamille osuuskunnille, jotka palkkaavat henkilökunnan ja

- c) työntekijöiden omistamille osuuskunnille ja keskinäisille yhtiöille.

Olisikin erittäin tärkeää selvittää kasvuhakuisten ja tehokkaiden konsortiomallien mahdollisuuksia ja niiden kehittämistä myös Italian ulkopuolella.

e) Erikoistunut yritysneuvonta

Espanjassa, Italiassa ja Ruotsissa osuuskuntien menestykseen on suuresti vaikuttanut kattava ja erityisesti osuuskunnille suunnattu vertaistukipalvelu ja yritysneuvontaverkosto, joka puuttuu Britanniaista ja Suomesta lähestulkoon kokonaan. Konsortiot ja jäsenorganisaatiot sekä niiden verkostot ovat vertaisoppimisen ja jäsenten kokemuksen kautta luoneet vanhan tieto-taitopohjan, mitä perinteinen yritysneuvonta ei ole pystynyt antamaan, ml. erilaiset osallistavat hallintomallit. Valtio tukee tätä toimintaa taloudellisesti kaikissa kolmessa maassa.

Myös Suomessa olisi nykyisen julkisen sektorin haasteet huomioon ottaen järkevää investoida valtakunnalliseen ja laadukkaaseen erikoistuneeseen neuvontaverkostoon julkisia palveluja tuottaville yhteiskunnallisille yrityksille.

7.2. Johtopäätökset Suomelle

Suomessa tarvitaan kiireellisesti avointa keskustelua näiden kysymysten tiimoilta sekä lisäanalyysiä julkisia ja yleishyödyllisiä palveluja tuottavien yhteiskunnallisten yritysten kriittisistä menestys- ja riskitekijöistä. Vaikka Suomi on maailmallakin tunnettu osuuskuntamaa, emme valitettavasti pärjää vertailussa näille suurille pioneirimaille, jotka ovat käyttäneet erilaisia osuuskuntamalleja menestyksekkäästi laadukkaiden julkisten ja yleishyödyllisten palvelujen eettisessä tuottamisessa. Perinteisten osuuskuntien tuki on ollut muissa maissa tärkeä ja myös Suomessa suurten kuluttajaosuuskuntien panostus voisi olla merkittävä menestystekijä uusille osuuskunnille.

Osuuskunnat ja yhteiskunnalliset yritykset voivat olla erinomainen ratkaisu kotimaisin voimin tuotettavissa julkisissa palveluissa, mikäli kunta haluaa laajentaa palvelujensa tuottajareserviä eikä päästää markkinoita monopolisoitumaan. Näiden yritysten voitto ja ylijäämä jäävät hyödyttämään paikallistaloutta, eivätkä valu ulkomaisten suuryritysten sijoittajille tai veroparatiisisaarille. Ne tarjoavat varteenotettavan vaihtoehdon perinteisille malleille, sitouttavat työntekijöitä ja palvelunkäyttäjiä sekä luovat uudenlaisia mahdollisuuksia toiminta-alueensa yhteisöille laajemminkin.

Loppuviitteet

(Endnotes)

- 1 Euroopan Komissio on tunnustanut yhteiskunnallisen yrityksen merkityksen ja on lanseerannut Social Business Initiative -ohjelman tukeakseen sektorin eurooppalaista kehittymistä. Ohjelmassa myös määritellään yhteiskunnallisen yrityksen käsite ensimmäistä kertaa Euroopan tasolla. Lisää tietoa ohjelmasta: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm
- 2 Jonathan Bland: Yhteiskunnallinen yritys, ratkaisuihin 2000-luvun haasteisiin. Ison-Britannian malli ja kokemukset. TEM 22/2010.
- 3 Kansallisen osuuskunnallisten koulujen liiton (UECOE) jäsenenä on 554 osuuskuntaa, ml. peruskoulut, lukiot ja jopa yliopisto. www.uecoe.es. Todellinen koulujen lukumäärä on korkeampi, sillä kaikki koulut eivät kuulu liittoon, eikä tietoja niistä siten ole saatavilla.
- 4 Hyvä analyysi espanjalaisten osuuskunnallisten koulujen kehityksestä: Segura F.S in Cuadros de Pedagogía No 351, marraskuu 2005, s. 50-53.
- 5 Segura FS, ja Pons Fuster MJ Cuadros de Pedagogia op cit, s. 61-65.
- 6 Analyysi, joka perustuu Paloma Tarazona ja Pepe Albors FVECTAsta (Valencian työntekijäosuuskuntien liitto) joulukuussa 2010 tehtyihin puhelinhaastatteluihin, sekä Jonathan Blandin viiden vuoden työkokemukseen FVECTAssa 1990-luvulla.
- 7 CEPES. www.cepes.es
- 8 Haastattelu: Paloma Tarazona op cit
- 9 Erityisesti Emilia Romagna -aluetta pidetään yhtenä maailman menestyneimmistä työntekijäosuuskuntien alueista.
- 10 Viimeisimmät kansalliset tilastot on julkaistu vuonna 2005, (ISTAT)
- 11 Confcooperative: Building solidarity: experience of Italian social co-operatives, Brussels April 2012
- 12 Tietoja Italian kansallisesta sosiaalisten osuuskuntien organisaatiosta CGM:stä, www.consorziocgm.org/, saatu Diesiksen Dorotea Danielelta. www.diesis.coop
- 13 Lainatut tiedot ovat peräisin Italian hallituksen kansallisten ISTAT 2005 -tilastojen yhteenvedosta, jonka toimitti kansallisen sosiaalisten osuuskuntien organisaatio CGM. Nykyiset määrät ovat todennäköisesti suurempia, mutta uudempia luotettavia tilastoja ei ole saatavilla.
- 14 Tämä on yksi vuoden 2002 SEL-tutkimuksen Milanon vierailun löydöksistä, ja se on edelleen ongelma. Social Cooperatives in Italy, Lessons for the UK, Gosling P, SEL 2002 -julkaisu on edelleen hyvä englanninkielinen tiedonlähde Italian sosiaalisiin osuuskuntiin liittyen.
- 15 Vapautus perustui siihen, että kunnille annettiin lupa hyväksyä joidenkin sopimusten kohdalla

- tarjouksia, jotka täyttivät huono-osaisten ihmisten työllistämiseen liittyvät vähimmäisvaatimukset.
- 16 Konsortio tarkoittaa osuuskuntien ja/tai muiden yritysten ja organisaatioiden muodostamaa yhteenliittymää, toisen asteen osuuskuntaa tai yhteistyöyritystä.
- 17 CGM
- 18 Ruotsin päiväkotiosuuskuntaan liittyvät tiedot toimitti Ulf Karlsson, Gävle Coompanion.
- 19 Ruotsin opetusviraston lukuja http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/96/55/F%F6rskola_Barnochgrupper_Riksniv%E5_Tabell4webb.xls
- 20 Ibid
- 21 Tutkimus eurooppalaisista kouluista, Co-operative College UK, julkaisematon
- 22 ibid
- 23 Rebecca Willis ja Jenny Willis: Co-operative renewable energy in the UK, a guide to this growing sector 2012, Co-operativesUK & The Co-operative
- 24 Yhteisön osakeannit keräävät pääomaa paikallisilta ihmisiltä myymällä osakkeita tai joukkovelkakirjoja. Sijoittajat saavat rahansa takaisin joskus jopa korkojen ja osinkotulojen kera. Uusiutuvaa energiaa tuottavat osuuskunnat ovat suosituimpia tämän kaltaisia sijoitusmahdollisuuksia, ja ovat tähän asti keränneet 16,3 miljoonaa punttaa yhteisöjen osakeanteina. www.communityshares.uk.coop
- 25 <http://www.co-operative.coop/enterprisehub>
- 26 <http://www.co-operativeloanfund.co.uk/about.html>
- 27 Suomessa on jo useita osuuskuntia, jotka ovat saaneet Suomalaisen Työn Liiton myöntämän yhteiskunnallisen yrityksen merkin. Lisätietoja: www.avainlippu.fi
- 28 Tapani Köppä, Eliisa Troberg ja Pekka Hytinkoski. Osuustoiminnan yliopisto-opetuksen aikamatka Suomessa. <http://128.214.67.123/ruralia/koulutus/coop/Osuustoiminta.pdf> lainattu 20.6.2012
- 29 Antti Karjalainen ja Mona Berg 2010. Uudenlainen yrittäjyys – kuusi esimerkkiä yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä Suomessa. The Finnish Institute in London. London.
- 30 Jarmo Hänninen: 2009. Osuuskunta Idekoopin selvitys yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta vuonna 2009. Julkaisussa Inka Lilja ja Jussi Mankki 2010. Yhteiskunnallinen yritys - luova ja yhdistävä toimintatapa. Yhteinen yritys – Hanke.
- 31 Käytännön tapauskuvauksia osuustoiminnallisista yhteiskunnallisista yrityksistä löytyy mm. OT-lehden Uusiosuustoiminta liitteistä.

